GALA GALACTION

MOARA LUI CĂLIFAR

În preajma unei păduri străvechi se privea în iaz moara lui Călifar. Se privea, de când se ţinea minte în bătrânii satului din cealaltă margine a pădurii, și Călifar era „moş Călifar” din vremi uitate. Moşnegii din Alăuteşti îşi aminteau de înfăţişarea-i sură, de ochii lui ce iscodeau tăios din stuful sprâncenelor şi de moara lui cu straşina de-un stânjen. Flăcăii, ce îndrăzniseră să înfrunte până în celălalt capăt pădurea grămădită între Alăuteşti şi moară, văzuseră cu ochii flăcăilor de acum optzeci de ani. Dincolo de moară începea Căpriştea: un pământ pietros, scorburos şi plin de mărăcini, în care numai Necuratul trăgea brazdă cu coarnele.

În Alăuteşti, în nopţile de vreme rea, torcătoarele spuneau, înviind focul, că moş Călifar îşi vânduse sufletul Satanei pentru nu ştiu câte veacuri şi viaţă; că Ucigă-l-Crucea întinsese în iazul morii, sufletelor creştineşti, un laţ vrăjit şi că morarul procopsea, cu bogăţiile cu care Diavolul ispiti pe Domnul Hristos, pe oricine le poftea şi venea ca să le ceară. Dar laţul diavolesc astfel se înnoda pe sufletul celui ce râvnise procopseala necurată, că acesta îşi sărea din minţi. Bunătăţile cu care îl hărăzea Videanul erau atât de multe, şi bucuria cu care îl gâdila era aşa de ascuţită, că nenorocitul îndrăzneţ, perpelindu-se ca un câine încăierat de viespi şi râzând smintit în fericirea lui drăcească, venea de-a rostogolul către iaz şi oticnea în el. Iazul şi moara lui Călifar erau o născocire a întunericului. Acest iaz, în care moara se privea de veacuri, nu era un iaz ca orişicare, pentru că pe faţa lui nu se izvodea, niciodată, nicio undă. De-a pururi, faţa lui sta linsă, limpede, îngheţată, ca un stei de sare străvezie, într-un ram de trestii şi de sălcii. Zăgazul, ce se înălţa în coasta morii, era spuneau creştinii înfioraţi întărit pe dedesubt cu oasele acelora pe care îi ispitiseră comorile Satanei şi veniseră la Călifar ca să-i procopsească. Moara sta, sub învelişul ei cu straşina de un stânjen, ca un cap cu gânduri rele, sub o pălărie trasă peste ochi. Nimeni nu văzuse moara în umblet. Morarul măcina numai

pentru stăpânul său Nichipercea şi cine ştie pe ce vreme. Se spunea însă că, atunci când Călifar ridica stăvilarul şi slobozea pe scoc cimpoiul apei, apa fluiera cum fluieră un şarpe încolţit de flăcări iar, de sub făcău, se scurgea în spumegai de sânge. Şi câte nu se mai spuneau! Câţi îndrăzneţi, din sat şi de pe aiurea, furaţi de minţi, prostiţi de Naiba şi sorbiţi de iazul fermecat, nu erau de pomenire şezătorilor din Alăuteşti! Şi frica nevoiaşilor se înghesuia pe lângă vatra pâlpâitoare iar curajul voinicilor stătea drept, cu mâna în pieptar: nouros, gânditor şi pare că gata de-o încercare.

Printre cei voinici era şi Stoicea. Stejar în port, oţel în braţ, isteţ cât vreai; însă copil din flori, biet Stoicea, nici tu tată, nici tu mamă, nici tu stare părintească. Îl găsise răposatul popa Radu, în tinda bisericii, la o lună după moartea preotesei şi-l luase în casa-i pustiită. Dar Stoicea nu se făcuse nici de şase ani şi popa Radu îşi urmase soţia în pământ. De atunci sărmanul Stoicea crescuse pe la pragurile tuturor copil din flori şi de pripas. Şi azi era voinicul Stoicea. Dar cine te vrea de ginere, când ai crescut din mila satului şi când păzeşti vitele celor cu fete de măritat? De aceea Stoicea vedea bine că nu se putea căpătui în sat la el şi de multă vreme gândurile lui pribegeau prin negura pădurii spre moara lui Călifar.

„Adică-te, ce ar fi să fac o încercare? Ce am şi ce-o să pierd! Părinţi nu, rude nu, drag nu sunt nimănui în lumea întreagă, sunt eu de capul meu. De altă parte, slab de înger nu mă ştiu, stafii şi pricolici n-am văzut niciodată, de atâta vreme de când pasc eu cireada satului, pe la Saele, pe la Cimitirul Vechi, prin Câmpul Pârcălabului şi pe unde vrei. Ce vorbă! să te sminteşti când ai vedea înainte-ţi prăpăd de comori şi de odoare. Numai să le simt în mână, că ştiu eu cum să mă port şi cu Călifar şi cu stăpânu-său. M-am hotărât: mâine de dimineaţă slobod cireada în luncă şi-o iau razna, prin pădure, spre moara lui Călifar”.

Şi Stoicea aşa a făcut. A doua zi, când soarele se învârtea şi se suia, rotoghilă arsă în foc, pe dealul Alăuteştilor, Stoicea băgă cireada în luncă, aruncă pingeaua pe umăr, ciomagul pe pingea, şi pieri într-un fluier, pe sub goruni.

Prin pădure nu erau poteci. Stoica mergea de-a-ntregul. Pe unde agurizării înfrăţeau prea strâns şi-l încurcau, Stoicea scotea cuţitul. Punctul către care se îndrepta era miazănoapte. Din câte auzise, dacă ţineai drept spre miazănoapte într-o jumătate de zi ajungeai la moară.

După multă şi anevoioasă cale, Stoicea ieşi într-un luminiş în mijlocul căruia un stejar lăsa braţe noduroase şi bătrâne peste un norod de dediţei. Ostenit şi pare că uns la inimă de aleanul florilor, Stoicea îşi muie mijlocul, şi întinse pingeaua şi se culcă, cu soarele la sfârcul opincilor: „Când mi-o veni până la ochi o să mă deştepte”. Stoicea dormi un pui de somn cât se târăşte umbra de un stat de om, şi când razele îl înţepară în pleoape se deşteptă. Se sculă înviorat şi se afundă iar în întunericul pădurii şi printre făcliile pe care soarele le turna, întoarse cu flăcările în jos. Când trecuse bine de amiază, lui Stoicea îi năzări, printre copacii ce dădeau devale, o sclipitură ca de brici. Era iazul morii lui Călifar. Merse ce mai merse şi moara i se făcu înainte. Moara ca orice moară dar iazul pare că sta sub ea prea luciu şi prea sloi. Pe pod, morarul fereca piatra: Barbă sivă, sprâncene de muşchi uscat, nasul cioc de cucuvaie.

— Mai bun lucru, moş Călifare!

— Mulţumim dumitale, nepoate. Ce vânt te-a suflat pe sub atâta negureală de pădure şi te-a dat de-a dura până la moară la mine?

— Moş Călifare, am auzit că eşti un vraci cum nu s-a dovedit, ca unul care procopseşti pe oricine vine să te roage ca să-l procopseşti. Iată pentru una ca asta am venit şi eu.

— Bine, fătule, să te procopsesc. Îngăduie-mă să sfârşesc de frecat astă piatră mai am să-i dau câteva ciocane. Dar cum te cheamă? Şi trebuie să-ţi fie foame. Te poftesc să mănânci cu mine, că nici eu n-am mâncat. Am ciorbă şi o mămăligă aproape întreagă. Iată că am sfârşit. Până una, alta, fă de te spală, căci ai scuturat pe tine toţi păienjănarii din pădure. Vezi, pe scara aceea.

Stoicea dădu spre iaz, sprijinindu-se în ciomag şi intră în scara putredă, ispitind-o cu luare-aminte din vârful ciomagului şi dintr-al opincii. „Moş Călifar un unchiaş, îl scutur de zilele ce i-au mai rămas, dintr-o palmă! Iazul care nu face unde, dar astea ce-s? Vorbe de babe! Să mă spăl şi să las copilăriile”. După ce se spălă pe mâini, îşi făcu pumnii găvane, îi cufundă în iazul rece şi scoţându-i plini de apă şi de murmur îi azvârli în obraji.

A, ce vis întârziat! Stoicea sare de pe pingea şi înţelege cum că l-au deşteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase, izvodite pe neaşteptate din seninul minţitor al zilei. „M-am păcălit cu socoteala mea: soarele, în loc ca să-mi ajungă până la ochi şi să mă trezească, a tras peste mine ţolul ist greoi şi leorcăit. Ce te faci acum? Sub stejar nu

stau că e rău de trăsnet. Încotro s-o iau: înainte, spre moara lui Călifar, ori înapoi spre sat. Pe ce vreme o fi? Bre, ce vijelie! auzi cum se frâng moşnegii pădurii. Să mă întorc spre sat şi să tai ziua de azi pe răbojul celor pierdute”.

Dar Stoicea nu-şi mai găsi urmele în pădure şi se rătăci. Cu cât da să se îndepărteze, cu atât se pierdea mai mult, prin nişte curpeni încâlciţi, prin nişte viroage în care putrezeau copaci trăsniţi şi printre nişte gropiţe din care ieşeau, cum ies coastele din stârv, rădăcini nălbite şi întoarse. De altă parte, furtuna nu crăpa de loc în ploaie sănătoasă, ci se oţerea în spinarea gorunilor, crâşnea, frângea şi dădea chiote. Numai nişte picături mari şi rare fluierau prin frunze, ca gloanţele. Stoicea mergea grăbit, îngrijorat oleacă şi încotro îl mâna vijelia. De la o vreme băgă de seamă că, împreună cu el şi tot de vale, mergea de zor, furişându-se pe după stufuri, droaie de jigănii cu patru picioare: cerbi, căprioare, vulpi, ba chiar şi lupi. Toate aceste lighioane fugeau ghemuindu-se şi scâncind, ca sub spaima unui bici de foc. Ereţii fugeau şi ei hărţuiţi de vijelie, se dădeau în scrânciobul aripilor câteva clipite şi cădeau săgeţi. Dar iată că lighioanele încep să chelălăie şi să urle cumplit. Lupii se reped de vale nebuneşte, luând vulpile în picioare şi amestecându-se cu pământul iar cerbii sar în lături, desfundând cu coarnele stufişul. Furtuna se face şi mai amarnică, şi se roteşte, şi fâlfâie, şi craune (pe deasupra pădurii ce s-a rărit fără de veste) ca o scorpie duşmană. Dar atunci povârnişul, de pe care vijelia mătura pe Stoicea în rezmeriţa jigăniilor pădurii, se frânse dintr-odată în pieptul unui deal alb şi drept ca zidul. Spuma lighioanelor se tăie în două, în trei, şi pieri în suciturile văii, iar Stoicea dădu fuga la adăpost într-o ocniţă ivită sub deal. „Unde naiba să fiu eu aici? De când sunt nu mi-a călcat piciorul prin locurile astea! Trebuie s-o fi luat, în zăpăceala mea spre soare scapătă şi m-am apropiat de hotarul munţilor. Bine că am găsit încă un adăpost”.

Nu sfârşise gândul, şi furtuna îi aduse la ureche un nechezat de cal, un ropot de copite şi un ţipăt de femeie. Cât ce sări din ocniţă, şi un roib i se poticni înainte, iar din şaua lui se sprijin în braţe-i o copilă spăimântată:

— Sări, bădiţă, că m-a luat în goană o ursoaică glonţuită.

Într-adevăr, namila venea prăpăstioasă, întărâtată şi de rană de larma crescândă a unui corn şi a unor câini de vânătoare. Stoicea făcu vânt copilei în scorbura de var (pe când calul se ridică şi pierea în

tufişuri), aşteptă dihania până se apropie bine şi-o trăsni de-i risipi creierii.

— Să trăieşti, bădiţă! şi să ştii că sunt fata boierului Rovin; n-o să-ţi fie voinicia pe degeaba. Mă cheamă Tecla. Am ieşit cu tata, cu fraţii mei şi cu vătafii noştri mai mult într-o plimbare decât la vânătoare. Ne-a împrăştiat furtuna tocmai când dădusem peste ursoaică şi, cum s-a nimerit, că eu m-am răzleţit încoace cu ursoaica în spinare. Dar iată că vin ai noştri.

Călăreţii se vedeau sărind de prin tufari şi încârduindu-se pe lungul văii iar câinii, sosiţi mai înainte, chelălăiau împrejurul dihaniei moarte, se gudurau împrejurul domniţei şi se întorceau cu ştafete de bucurie. Boierul Rovin, boieraşii Rovineşti şi oamenii lor săriră din şale, înconjurară pe domniţă şi pe Stoicea, strânseră de mână pe voinic şi nu se mirară prost de risipa creierilor namilei.

— Cine şi de unde eşti, voinice? Mi-ai scăpat fata de la moarte şi-ţi voi plăti boiereşte. Dar n-ai vrea să te bagi la noi? Cu un aşa voinic s-ar ţine mândră curtea mea.

Şi Stoicea primeşte dintr-o vorbă! Şi-şi pune opinca în scara unui armăsar boieresc şi-şi leneveşte bâta, cu un capăt pe umăr şi cu celălalt în zgrebenii spumegoşi de coamă şi se pierde cu ceata vânătorilor prin poienile moşiei Rovineştilor; şi ajunge pe înnoptate la curtea boierească. Şi ajunge, el Stoicea, văcarul din Alăuteşti, sluga cea mai de aproape, omul de toată încrederea şi vechilul peste toţi vechilii moşiilor boierului Rovin, numai în câţiva ani. Dar norocul îi fuse mai prieten decât ar fi îndrăznit ca să viseze, căci domniţa Tecla se îndrăgi de Stoicea pe viaţă şi pe moarte şi boier Rovin, neavând ce face, îi dădu pe Stoicea, îl făcu ginere şi-l aşeză bun stăpân în cea mai mare din moşiile rovineştene. Şi iată-l pe Stoicea: boierit de vodă, cinstit de o lume întreagă, iubit de nevastă, norocos în copii, norocos în roadele pământului, norocos în toate celea, ca în poveste! Căci copiii lui Stoicea creşteau bărbaţi şi mândri căci văcăria lui păştea în suhaturi pe care de-abia le înconjurai în trei zile de umblet căci oile lui albeau izlazul până în zare, ca omătul. Şi zilele lui Stoicea treceau voioase, pline, limpezi, dar repezi ca unda pârâului de munte şi ca visul. Câteodată, prea arare, parcă îşi aducea aminte de ceea ce fusese: „Eu sunt Stoicea, copilul lepădat, care crescui pe la uşile străine? Eu sunt cel care mă hotărâi într-o zi să mă duc la morarul Călifar ca să mă procopsească? Norocul mi-a ieşit înainte la drumul jumătate şi în loc de moara lui

Călifar am nimerit în braţele domniţei Tecla şi într-o boierie cât două”. Însă Stoicea n-avea vreme să se prea gândească la trecutul lui, căci zilele îi treceau senine şi repezi.

Dar într-o zi, intră în curtea lui Stoicea, pe un cal în spume un vătăşel, din partea lui socru-său, boierul Rovin.

— Boier Stoicea, sărutămu-ţi dreapta, aşa te îndeamnă zornic boierul Rovin, socrul boieriei tale, să-ţi ridici în sârg nevasta şi copiii şi ce ţi-e mai scump din câte ai şi să fugi spre munţi, că de două zile a intrat în ţară pârjolul tătăresc şi se apropie ca mama crivăţului.

Vătăşelul n-apucase să sfârşească bine vorba, şi de pretutindeni năvăliră în curte argaţii, pândarii şi ciobanii moşiei, răcnind cu toţii: „tătarii! tătarii!” Atunci boier Stoicea alergă în curte, cu capul gol, şi porunci tunător:

— Rumpeţi peste şanţuri zăgazul heleşteului. Ridicaţi podul. Intraţi în casă: unii dintre voi druguiţi uşa slugărească, grămădiţi pe ea lemne, lăzi, dulapuri şi ce găsiţi iar ceilalţi scoateţi din tainiţă butoaiele cu iarbă şi cu gloanţe, şuşanelele, pistoalele şi iataganele. Şi în tătarii ce vor îndrăzni să se apropie de uşă vărsaţi de sub streaşină şi prin ferestre un foc necurmat.

Boier Stoicea intră şi el în casă, prin uşile cele mari, groase de o palmă, le închise, le zăvorî şi încrucişa pe ele drugii de fier. Apoi din scară strigă către coconi:

— Niculceo, Andrea, Zamfire, aduceţi-mi dragii tatii hangerul, buzduganul şi chimirul cu pistoale. Eu străjuiesc aici, voi, pe la ferestre.

Boier Stoicea îşi simţi inima în piept, când zări departe, în fundul iatacului, printre cizmele prinse în hora primejdiei, pe jupâneasa Tecla îmbrăţişându-şi coconaşii. Dar ceasul era grabnic. Poruncile abia i le îndepliniseră. Stoicea aruncase prin toată casa, din pod şi până în beciuri, ochi de vultur şi porunci de mâna a doua, când, întors în scară, văzu prin ferestruia de deasupra uşii pe tătari izvorând din zare în roiuri negre şi apropiindu-se ca umbra unui nor. Caii lor săriră ogăreşte peste şanţurile înecate şi iată-i pe duşmani, hâzi şi crunţi, clocotind împrejurul casei. Din ferestrele cu zăbrele dese, de sub străşini, din pridvoare, coconii şi argăţimea împuşcară în tătari. Boier Stoicea se încredinţă că uşa slugărească, zdravăn întărită pe dinăuntru şi apărată aprig de şuşanele, nu putea să fie străpunsă de duşmani; dar uşa boierească, peste care se vărsa învelitoarea prispei, îngriji pe Stoicea. Şi într-adevăr tătarii, la adăpost de gloanţe, tăbărâră

pe ea. Topoarele lor cădeau ca grindina.

— Spurcaţii o să spargă uşa, cât e ea de groasă. Veniţi, feţii mei să scoatem scara şi s-o întărim în uşă.

Boier Stoicea se repezi pe scară în jos dar când fu să ajungă pe treapta din urmă, din uşa de stejar, în care răpăiau topoarele tătăreşti, îi suflă în faţă un vânt aşa de tare că-l azvârli înapoi şi-l dădu în vine. Iar un glas de cucuvaie şi de luare în râs îi îngheţă ficaţii:

— Bre, ce tărie de flăcău!… căci ce s-a izbit cu un pumn de apă în ochi, îmi căzu ca un boboc de gâscă.

Stoicea se ridică în două picioare, răjghinate de trei coţi unul de altul şi holbă împrejuru-i nişte ochi de smuls din somn şi de ieşit din minţi.

— Unde sunt? Ce s-au făcut tătarii?

— Ce tătari, nepoate?

— Unde mă aflu eu? Unde e casa mea? Unde sunt slugile mele?

— Ce casă, ce slugi, nepoate?

— Unde e nevasta mea, Tecla, fata boierului Rovin copiii mei, moşia mea, averea mea?

— Vino-ţi în simţiri, nepoate Stoicea. Ești la moara lui Călifar; ai venit din Alăutești ca să te procopsesc.

Stoicea ascultă gură căscată şi cu ochi de tâmp apoi, apucându-se cu mâinile de păr, îşi clătină capul ca pe o tivgă, din care ai vrea să scoţi un gărgăune.

— Te-ai dezmeticit? Eu sunt moş Călifar, şi tu Stoicea din Alăuteşti; ai venit ca să te procopsesc. Ce zici, te-am procopsit?

— Tecla mea! copiii mei! casa mea! averea mea! Vai de mine şi de mine!

— Vezi bine, toate aistea-s procopseala pe care mi-ai cerut-o. Ţi-am făcut pe plac.

Stoicea sfredelea în pământ cu ochii. În sfârşit îşi cunoscu ciomagul rezemat în scară, îşi simţi obrajii uzi, şi-şi strânse minţile-i trântite de calul Necuratului. În câteva clipite, cât îşi aruncase în obraz un pumn din apa fermecată, Diavolul îl purtase în şa pe întinsul unui vac de om, îl măturase în furtună, îl întâlnise cu Tecla şi cu boierul Rovin, îl însurase, îl îmbogăţise, îl boierise. Şi suflase în visul lui ca într-o beşică, nimicindu-l!

Stoicea se aplecă şi-şi luă ciomagul.

Batjocoritor, morarul se înţepenea pe stinghiile podului ca o

uriaşă cucuvaie sură.

— Jivină drăcească, vreau să intru în iad, legat într-un tei cu tine!

— Ce pomană ţi-ai face! Sunt trei sute de ani de când port în oase o viaţă blestemată, şi sunt afurisit să nu pot să mor decât omorât.

— Ţine atunci!

Creierii vrăjitorului se sleiră pe pod. Stoicea se duse pe zăgaz şi, cu capul înainte, spintecă adâncul străveziu.